

ŁUKASZ KIERZNOWSKI

Uniwersytet w Białymstoku

lukasz.kierznowski@uwb.edu.pl

PAWEŁ SOBOTKO

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

pawel.sobotko@uwm.edu.pl

DOI: 10.13166/JMS/93274

JOURNAL OF MODERN

SCIENCE TOM 2/37/2018,

S. 367–390

FINANCIAL SUPPORT FOR PARTICIPANTS OF DOCTORAL STUDIES WITH ACADEMIC DEGREES

POMOC MATERIALNA DLA UCZESTNIKÓW STUDIÓW DOKTORANCKICH POSIADAJĄCYCH STOPNIE NAUKOWE

ABSTRACT

The publication critically analyzed the legal regulations related to the provision of financial support for participants of doctoral studies in Poland. The aim of the article was to indicate the possibility of abuse of this help by people who already have academic degrees and are participants in doctoral studies.

The analysis covered legal regulations of various rank (laws, and other downstream regulations) referring to third-cycle studies and particular types of scholarships for PhD students. Therefore, the analysis and exegesis of legal norms, referring to various benefits of financial support, using different methods of interpreting the law was made. The "adequate application" of the provisions on financial support for students with regard to PhD students was examined. The relationship between the constitutional principle of autonomy of higher education and the rights and freedoms of individuals (doctoral students) was considered.

According to the authors, when interpreting the norms in force *de lege lata*, one should refer to their historical context and to their teleological interpretation rather than grammatical interpretation. *De lege ferenda* pointed out the need to ensure greater clarity of legal regulations in the field of science and higher education, and also to shape them in such a way that they would be in accordance with the norms of constitutional rank.

STRESZCZENIE

W publikacji poddano krytycznej analizie regulacje prawne dotyczące świadczeń stanowiących pomoc materialną dla uczestników studiów doktoranckich w Polsce. Celem artykułu było wskazanie na możliwości nadużywania tej pomocy przez osoby, które już posiadają stopnie naukowe i są uczestnikami studiów doktoranckich.

Analizie poddano regulacje prawne różnej rangi (ustawy, rozporządzenia, regulaminy) odnoszące się do studiów trzeciego stopnia i poszczególnych rodzajów stypendiów dla doktorantów. W związku z tym dokonano analizy i egzegezy norm prawnych odnoszących się do różnych świadczeń pomocy materialnej przy wykorzystaniu zróżnicowanych metod wykładni prawa. Zbadano „odpowiednie stosowanie” przepisów o pomocy materialnej dla studentów w odniesieniu do doktorantów. Rozważono relację pomiędzy konstytucyjną zasadą autonomii szkół wyższych oraz prawami i wolnościami jednostek (doktorantów).

Zdaniem Autorów przy dokonywaniu wykładni obowiązujących norm *de lege lata* należy odwoływać się do ich kontekstu historycznego i wykładni celowościowej, a nie gramatycznej. *De lege ferenda* wskazano na konieczność zapewnienia większej jednoznaczności przepisów prawa ze sfery nauki i szkolnictwa wyższego, a ponadto takiego ich kształtowania, aby pozostawały one w zgodzie z normami rangi konstytucyjnej.

KEYWORDS: *doctoral students, doctoral studies, academic degrees, financial support, scholarships for doctoral students*

SŁOWA KLUCZOWE: *doktoranci, studia doktoranckie, stopnie naukowe, pomoc materialna, stypendia dla doktorantów*

WPROWADZENIE

Istniejący obecnie system świadczeń przewidzianych dla doktorantów jest niezwykle rozdrobniony i skomplikowany. Jest przy tym również chaotyczny i niespójny pod względem prawnym¹. Przedstawione w niniejszym artykule obowiązujące aktualnie regulacje prawne, stwarzając pole do nadużyć i wykorzystywania systemów wsparcia dla doktorantów niezgodnie z ich przeznaczeniem, wpływają pośrednio na postrzeganie systemu szkolnictwa wyższego i nauki oraz mogą podważać społeczną rangę kształcenia i wykształcenia. Nie ma bowiem wątpliwości co do tego, że wykorzystywanie niespójności regulacji prawnych do pobierania świadczeń przewidzianych dla doktorantów przez osoby posiadające stopień doktora lub nawet doktora habilitowanego, co jest głównym przedmiotem niniejszego opracowania, przynosi negatywne

konsekwencje nie tylko edukacyjne, ale też społeczne. Ma to szczególne znaczenie zwłaszcza z tego powodu, że mowa przecież o najwyższym istniejącym w polskim porządku prawnym etapie kształcenia, a uczestnicy tego procesu powinni odznaczać się nie tylko walorami intelektualnymi, ale także nienaganną postawą moralną. Nie bez znaczenia jest też fakt, iż na szkolnictwo wyższe przeznaczane są w Polsce stosunkowo niewielkie środki budżetowe, stąd też bardzo istotne jest ich celowe wykorzystanie².

W pracy zostały wykorzystane przede wszystkim metody dogmatyczno-prawna oraz historyczno-prawna.

STUDIA DOKTORANCKIE I FORMY WSPARCIA DLA DOKTORANTÓW

W aktualnym stanie prawnym, zdeterminowanym przez ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym³ (dalej: P.s.w.) i jej akty wykonawcze, wdrażającym w Polsce tzw. system boloński⁴, studia doktoranckie to studia trzeciego stopnia, kończące się uzyskaniem kwalifikacji trzeciego stopnia, na które są przyjmowani kandydaci posiadający kwalifikacje drugiego stopnia (art. 2 ust. 1 pkt 10 P.s.w.). Osoby dopuszczone do studiowania na tych studiach wymienia art. 196 ust. 1 P.s.w.: „Do studiowania na studiach doktoranckich może być dopuszczona osoba, która posiada kwalifikacje drugiego stopnia lub jest beneficjentem programu «Diamentowy Grant», o którym mowa w art. 187a ust. 1”. Tym samym za punkt wyjścia należy przyjąć fakt, że przepisy P.s.w. regulują jedynie minimalne wymagania w tym zakresie i żaden z przepisów tej ustawy nie wyklucza osób posiadających stopień naukowy (stopnie naukowe), a więc kwalifikacje wyższych stopni, z grona uprawnionych do podjęcia studiów doktoranckich. Oczywiście, można rzecz sprowadzić *ad absurdum* i rozważać, czy dopuszczalne jest podjęcie studiów doktoranckich przez osobę posiadającą stopień doktora w tej samej dyscyplinie – *de lege lata* nie jest to zabronione⁵.

Ustawodawca przewidział różne rodzaje stypendiów i form pomocy materialnej dla doktorantów. Krótkiego omówienia wymaga zatem katalog tych stypendiów (form pomocy materialnej), które przyznawane są za osiągnięcia w zakresie działalności naukowej, dydaktycznej lub za postępy w przygotowaniu rozprawy doktorskiej, wraz ze wstępną oceną dopuszczalności pobierania tych stypendiów przez osobę już posiadającą stopień naukowy.

Stypendium doktoranckie

Zarówno art. 200 P.s.w., jak i przepisy rozporządzenia w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich⁶ nie zawierają żadnych ograniczeń w zakresie możliwości przyznania stypendium doktoranckiego osobie posiadającej stopień naukowy. W doktrynie zauważa się, że stypendium doktoranckie jest szczególnie formą pomocy, niezaliczoną w P.s.w. do świadczeń pomocy materialnej, o których mowa w art. 199 ust. 1⁷. Decyzja rektora w sprawie stypendium doktoranckiego zapada w granicach uznania administracyjnego, gdyż w myśl art. 200 ust. 1 P.s.w.: „Uczestnik stacjonarnych studiów doktoranckich może otrzymywać stypendium doktoranckie”. Co więcej, ustawa nie wprowadza nawet obowiązku uregulowania szczegółowych zasad przyznawania tego stypendium w postaci regulaminu. W praktyce regulaminy takie są wprowadzane – w uzgodnieniu z organami samorządu doktorantów – jako zarządzenia rektorów, bez szczególnej podstawy prawnej (na podstawie ogólnej normy kompetencyjnej, wyrażonej w art. 66 ust. 2 P.s.w., który wskazuje rektora jako organ właściwy we wszystkich sprawach dotyczących uczelni, z wyjątkiem spraw zastrzeżonych przez ustawę lub statut do kompetencji innych organów uczelni lub kanclerza).

Stypendium dla najlepszych doktorantów

Stypendium dla najlepszych doktorantów jest świadczeniem przyznawanym ze środków funduszu pomocy materialnej na zasadach określonych przez rektora w uzgodnieniu z uczelnianym organem samorządu doktorantów (art. 199 ust. 2 P.s.w.). Przesłanki przyznania tego stypendium wskazano w art. 199 ust. 5 P.s.w. Brak tu jakichkolwiek ograniczeń w stosunku do osób będących uczestnikami studiów doktoranckich, którzy wcześniej uzyskali stopień doktora lub doktora habilitowanego. Ograniczenie takie mogłoby ewentualnie być wprowadzone do zasad przyznawania stypendium określanych przez rektora w uzgodnieniu z organem samorządu doktorantów.

Zwiększenie stypendium doktoranckiego z dotacji projakościowej

Świadczenie w postaci zwiększenia stypendium doktoranckiego z dotacji projakościowej jest finansowane z dotacji podmiotowej na dofinansowanie zadań projakościowych (art. 94b ust. 1 pkt 5 P.s.w.) i nie zostało

wymienione w katalogu świadczeń pomocy materialnej dla doktorantów (art. 199 ust. 1 P.s.w.). W myśl art. 200a ust. 1 P.s.w. omawiane zwiększenie stypendium doktoranckiego przysługuje doktorantom wyróżniającym się w pracy naukowej i dydaktycznej, przy czym tryb jego przyznawania zawiera regulamin określony przez rektora po uzyskaniu opinii właściwego organu samorządu doktorantów, z uwzględnieniem zasady, że uprawnienie do otrzymywania tego stypendium przysługuje nie więcej niż 30% najlepszych doktorantów na poszczególnych latach studiów doktoranckich. Wobec powyższego brak jest możliwości wyłączenia z grona beneficjentów tego zwiększenia doktorantów należących do 30% najlepszych, choćby legitymowali się oni stopniem naukowym.

Stypendium ministra za wybitne osiągnięcia przyznawane doktorantom

Stypendium ministra jest zaliczane do świadczeń pomocy materialnej dla doktorantów (art. 199 ust. 1 pkt 5 P.s.w.). W myśl art. 199c ust. 1 P.s.w.: „Stypendia ministra za wybitne osiągnięcia są przyznawane doktorantom przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego na wniosek rektora uczelni zaopiniowany przez radę podstawowej jednostki organizacyjnej, a w przypadku uczelni nieposiadającej podstawowej jednostki organizacyjnej – przez senat uczelni”, przy czym źródłem finansowania tego świadczenia jest budżet ministra nadzorującego daną uczelnię (art. 199c ust. 2b P.s.w.). Szczegółowe zasady przyznawania tych stypendiów reguluje rozporządzenie⁸, które wprost nie uniemożliwia wypłaty takiego świadczenia osobie posiadającej stopień naukowy. Stypendium jest przyznawane w granicach uznania administracyjnego⁹.

Ponieważ większość z przedstawionych wyżej świadczeń przewidzianych dla doktorantów przyznawana jest w oparciu o regulaminy, trzeba zaznaczyć, że akty takie w doktrynie uważane są za przejaw samodzielności organizacyjnej przyznanej uczelniom przez ustawodawcę i zaliczane do tzw. źródeł prawa zakładowego, bowiem szkoły wyższe są zakładami publicznymi¹⁰. Regulaminy stypendialne to także akty wykonawcze do ustawy¹¹, które nie tylko formalnie winny być z nią niesprzeczne, lecz również powinny być z nią zgodne pod względem merytorycznym. Należy jednak wskazać, że niedopuszczalne jest ograniczanie w drodze aktów prawotwórstwa szkół wyższych praw przyznanych jednostkom przez ustawodawcę, bowiem autonomia szkół wyższych,

z której wypływa samodzielność uczelni w zakresie uchwalania aktów wewnętrznych i regulowania tymi aktami praw i obowiązków m.in. doktorantów, nie może służyć do pozbawiania jednostek praw przysługujących im z mocy ustawy. W tym zakresie konstytucyjna zasada autonomii szkół wyższych zawsze musi ustąpić przed prawami i wolnościami jednostek¹². Z tego też powodu szkoła wyższa nie może wprowadzać w regulaminach stypendialnych nieprzewidzianych w ustawie ograniczeń podmiotowych w zakresie różnych świadczeń przewidzianych dla doktorantów. W praktyce, co należy ocenić krytycznie, spotykane jest wprowadzanie w regulaminach stypendialnych różnego rodzaju ograniczeń odnoszących się do potencjalnych ich beneficjentów, np. wyklucza się z grona uprawnionych do pobierania stypendium doktorantów będących pracownikami uczelni. W przypadku doktorantów zatrudnionych na uczelni potwierdza się jednak, że wynagrodzenie oraz stypendium doktoranckie są świadczeniami, które swe źródło znajdują w dwóch zupełnie różnych i rozdzielnich stosunkach prawnych, niemogących pozostawać ze sobą w takiej zależności, aby korzystanie z jednego oznaczało nieprzewidziany w ustawie brak możliwości korzystania z drugiego¹³. Analogicznie zatem za niedopuszczalne uznać należy wprowadzanie tego rodzaju ograniczeń w stosunku do osób, które już posiadają stopień naukowy, a są uczestnikami studiów doktoranckich.

Ponadto trzeba zaznaczyć, że dla oceny dopuszczalności otrzymywania powyższych świadczeń przez osobę posiadającą stopień naukowy kluczowe jest odesłanie zawarte w art. 199 ust. 4 P.s.w., zgodnie z którym do przyznawania świadczeń takich jak stypendium dla najlepszych doktorantów oraz stypendium ministra za wybitne osiągnięcia stosuje się odpowiednio przepisy o pomocy materialnej dla studentów, z wyłączeniem art. 174 ust. 4 P.s.w. W związku z tym „odpowiednie” zastosowanie będzie miał także art. 184 ust. 5 P.s.w., zgodnie z którym studentowi, który po ukończeniu jednego kierunku studiów kontynuuje naukę na drugim kierunku studiów, nie przysługują świadczenia, o których mowa w art. 173 P.s.w., chyba że kontynuuje on studia po ukończeniu studiów pierwszego stopnia w celu uzyskania tytułu zawodowego magistra lub równorzędnego, jednakże nie dłużej niż przez okres trzech lat.

Jak się wydaje, celem, jaki przyświecał ustawodawcy przy uchwalaniu art. 184 ust. 5 P.s.w., było zapobieżenie sytuacjom, kiedy to jednostka po

ukończeniu jednych studiów, a więc po uzyskaniu stosownych uprawnień, kontynuuje studia na kolejnym kierunku w celu pobierania stypendiów. Z uzasadnienia prezydenckiego projektu ustawy P.s.w.¹⁴, jak i z przebiegu procesu legislacyjnego¹⁵ nie wynika, jakimi względami kierowano się przy wprowadzaniu tej normy prawnej. Jednakże Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 5 listopada 2013 r., sygn. akt K 40/12¹⁶, uznał, że art. 184 ust. 5 P.s.w. w zakresie, w jakim wyłącza prawo studentów kontynuujących naukę na drugim kierunku po ukończeniu jednego kierunku studiów do otrzymania stypendiów, o których mowa w art. 173 ust. 1 pkt 3 i 4 P.s.w., jest zgodny z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 2 i art. 70 ust. 4 Konstytucji. W motywach orzeczenia Trybunał stwierdził, że „okoliczność ukończenia jednego kierunku studiów zwalnia władze publiczne z obowiązku dalszego wspierania lub nagradzania za szczególne osiągnięcia osób, które zdecydowały się kontynuować edukację na kolejnym kierunku studiów. Odmienne ich potraktowanie, w porównaniu do osób, które nie zdobyły jeszcze wyższego wykształcenia, jest zgodne z celem przepisów regulujących formy pomocy państwa dla studentów. Ukończenie studiów przez obywatela prowadzi do osiągnięcia celu, jakim było umożliwienie zdobycia wykształcenia i do wypełnienia obowiązku wynikającego z art. 70 ust. 4 Konstytucji”. Ustawodawca zdecydował się zatem na odebranie w art. 184 ust. 5 P.s.w. prawa do pobierania świadczeń, o których mowa w art. 173 ust. 1 P.s.w., osobom, które po ukończeniu jednego kierunku studiów kontynuują naukę na drugim¹⁷ kierunku studiów¹⁸. Przepis ten, zgodnie z art. 199 ust. 4 P.s.w., należy również stosować odpowiednio do przyznawania świadczeń, o których mowa w art. 199 ust. 1 P.s.w., czyli świadczeń pomocy materialnej dla doktorantów. Podobnie nie budzi wątpliwości cel, dla którego przewidziano maksymalnie 3-letni okres kontynuowania studiów po ukończeniu studiów pierwszego stopnia w celu uzyskania tytułu zawodowego magistra, podczas którego student może ubiegać się o pomoc materialną – ustawodawcy chodziło o zapobieżenie sytuacjom, kiedy to studenci nieustannie rozpoczynają studia na kolejnych kierunkach i nie kończą ich w celu nieprzerwanego pobierania stypendiów i innych świadczeń pomocy materialnej. Bez określenia maksymalnego dopuszczalnego okresu wsparcia norma zawarta w art. 184 ust. 5 P.s.w. byłaby dysfunkcjonalna, łatwa do obejścia

i prowadziła do premiowania przedłużania okresu studiów, co oznaczałoby również przyzwolenie na nieuzasadnione wydatki ze środków budżetowych, niemieszczące się w ustawowych celach pomocy materialnej dla studentów i doktorantów. W ocenie komentatorów ustalenie 3-letniego okresu jest zbieżne z okresem trwania studiów drugiego stopnia i „odnosi się do roku kalendarzowego, więc będą uwzględniane też przerwy w nauce, wywołane np. urlopem dziekańskim”¹⁹.

W związku z tym nie ma większych niejasności interpretacyjnych odnośnie do tego, że z normy prawnej zrekonstruowanej z art. 184 ust. 5 w związku z art. 199 ust. 4 P.s.w. wynika, iż doktorantowi, który po ukończeniu studiów doktoranckich w zakresie jednej dyscypliny naukowej kontynuuje naukę na studiach doktoranckich w zakresie innej dyscypliny, nie przysługują następujące świadczenia pomocy materialnej: 1) stypendium socjalne; 2) stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych; 3) stypendium dla najlepszych doktorantów; 4) stypendium ministra za wybitne osiągnięcia. Ponadto z mocy art. 184 ust. 9 P.s.w. doktorant otrzymujący którekolwiek z wymienionych świadczeń pomocy materialnej jest obowiązany niezwłocznie powiadomić uczelnię o wystąpieniu okoliczności, o której mowa w ust. 5, mającej wpływ na prawo do świadczeń pomocy materialnej.

Kolejne problemy interpretacyjne występują jednak przede wszystkim w dwóch aspektach. Po pierwsze, w przypadku odpowiedniego stosowania art. 184 ust. 5 P.s.w. *prima vista* niejasne jest, co należy rozumieć poprzez „ukończenie studiów doktoranckich”, gdyż przepisy powszechnie obowiązujące wprost nie operują takim pojęciem, zaś określenie jego znaczenia jest niezbędne dla ustalenia, czy przepis znajduje zastosowanie w odniesieniu do osób posiadających stopień naukowy uzyskany poza studiami doktoranckimi (bez ukończenia pełnego programu tych studiów). Po drugie, zdekodowana powyżej norma prawna nie dotyczy stypendium doktoranckiego i zwiększenia stypendium doktoranckiego z dotacji pro-jakościowej, do których – z mocy art. 199 ust. 4 P.s.w. *a contrario* – nie stosuje się odpowiednio przepisów o pomocy materialnej dla studentów. Należy zatem ustalić, jakie przepisy prawa powszechnie obowiązującego wpływają na możliwość otrzymywania tych świadczeń przez osobę posiadającą stopień naukowy.

„Ukończenie studiów doktoranckich” jako negatywna przesłanka pobierania świadczeń

Zgodnie z § 4 rozporządzenia w sprawie kształcenia na studiach doktoranckich w uczelniach i jednostkach naukowych²⁰ realizacja programu studiów doktoranckich prowadzi do osiągnięcia efektów kształcenia uwzględniających ogólne charakterystyki efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 Polskiej Ramy Kwalifikacji określone w ustawie o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji²¹ oraz w przepisach wydanych na podstawie art. 7 ust. 3 tej ustawy.

Z kolei w myśl art. 8 pkt 11 wspomnianej ustawy nadanie kwalifikacji na poziomie 8 Polskiej Ramy Kwalifikacji potwierdza dyplom doktorski. W związku z tym stosując zasady wykładni językowej, można stwierdzić, że pod pojęciem „ukończenie studiów doktoranckich” należy rozumieć uzyskanie stopnia doktora jako efektu kształcenia na tych studiach. *A contrario*, odbycie studiów doktoranckich bez uzyskania stopnia doktora albo uzyskanie tego stopnia poza studiami doktoranckimi może być uznane za niemieszczące się w hipotezie normy zrekonstruowanej z art. 184 ust. 5 w związku z art. 199 ust. 4 P.s.w., a tym samym – za umożliwiające otrzymywanie świadczeń przewidzianych dla uczestników studiów doktoranckich.

Konieczne tu jest odwołanie się do wykładni historycznej.

Podstawy prawne studiów doktoranckich znajdowały się początkowo w ustawie o stopniach naukowych (dalej: u.s.n.)²², która weszła w życie 16 kwietnia 2003 r. Studium doktoranckim poświęcono rozdział 6 (art. 37–41). Cel tych studiów określał art. 37 ust. 1 u.s.n.: „Studia doktoranckie przygotowują do uzyskania stopnia doktora”. Artykuł 41 u.s.n. upoważniał ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego do określenia w drodze rozporządzenia m.in. wzoru świadectwa ukończenia studiów doktoranckich i opłaty za jego wydanie. W wykonaniu tej delegacji ukazało się rozporządzenie w sprawie warunków i trybu organizowania, prowadzenia i odbywania studiów doktoranckich²³, które ustaliło w załączniku wzór świadectwa ukończenia studiów doktoranckich. W związku z uchwaleniem P.s.w. przepisy o studiach doktoranckich w uczelniach zamieszczono w tej ustawie, zaś w u.s.n. pozostawiono jedynie przepisy dotyczące studiów doktoranckich prowadzonych przez placówki naukowe niebędące szkołami wyższymi²⁴. W tekście pierwotnym P.s.w.²⁵ zdefiniowano

w art. 2 pkt 10 studia trzeciego stopnia jako „studia doktoranckie, na które przyjmowani są kandydaci posiadający tytuł magistra albo tytuł równorzędny, umożliwiające uzyskanie zaawansowanej wiedzy w określonej dziedzinie lub dyscyplinie nauki, przygotowujące do samodzielnej działalności badawczej i twórczej oraz uzyskania stopnia naukowego doktora”.

Warto zauważyć, że na skutek rozdzielenia podstaw prawnych prowadzenia studiów doktoranckich w uczelniach (P.s.w.) i poza nimi (u.s.n.) doszło również do rozbieżności w zakresie dokumentowania przebiegu tych studiów. W wykonaniu delegacji ze znowelizowanego w 2005 r. art. 41 u.s.n. wydane zostało rozporządzenie w sprawie studiów doktoranckich prowadzonych przez placówki naukowe²⁶, w którym ponownie (w załączniku nr 2) określono wzór świadectwa ukończenia studiów doktoranckich. Z kolei w wykonaniu delegacji z art. 201 P.s.w. ukazało się tego samego dnia rozporządzenie w sprawie studiów doktoranckich prowadzonych przez jednostki organizacyjne uczelni²⁷, w którym brak nie tylko wzoru świadectwa ukończenia studiów doktoranckich, lecz jakiegokolwiek wzmianki o świadectwie lub zaświadczeniu dokumentującym przebieg studiów. O tym, że było to zamierzone działanie ustawodawcy, świadczą różnice w delegacjach ustawowych dla obu rozporządzeń. Wskazaną rozbieżność w zakresie delegacji do określenia dokumentów potwierdzających ukończenie studiów doktoranckich pomiędzy P.s.w. i u.s.n., występującą w latach 2005–2011, należy ocenić zdecydowanie krytycznie.

Po nowelizacji P.s.w. dokonanej dnia 1 października 2011 r. przez art. 1 pkt 1 lit. a tiret trzeciej ustawy nowelizującej²⁸ studia trzeciego stopnia definiuje się w art. 2 pkt 10 P.s.w. jako „studia doktoranckie, prowadzone przez uprawnioną jednostkę organizacyjną uczelni, instytut naukowy Polskiej Akademii Nauk, instytut badawczy lub międzynarodowy instytut naukowy działający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej utworzony na podstawie odrębnych przepisów, na które są przyjmowani kandydaci posiadający kwalifikacje drugiego stopnia, kończące się uzyskaniem kwalifikacji trzeciego stopnia”. Kwalifikacje trzeciego stopnia określono zaś w art. 2 pkt 18h P.s.w. jako uzyskanie, w drodze przewodu doktorskiego przeprowadzonego na podstawie art. 11 ust. 1 u.s.n., stopnia naukowego doktora w określonej dziedzinie nauki w zakresie dyscypliny nauki lub doktora sztuki określonej dziedziny sztu-

ki w zakresie dyscypliny artystycznej, potwierdzone odpowiednim dyplomem. Zatem studia przygotowujące do uzyskania niższego stopnia naukowego (co finalnie nie musiało nastąpić) stały się studiami kończącymi się uzyskaniem tego stopnia. W stanie prawnym sprzed noweli wystarczyła zatem realizacja programu studiów, a więc uzyskanie pozytywnych ocen ze wszystkich zajęć objętych planem i programem studiów, by uznać, że doszło do „ukończenia studiów doktoranckich”. Po wspomnianej nowelizacji brak jest synchronizacji pomiędzy kwestią realizacji programu studiów a uzyskaniem stopnia doktora. W praktyce zdarzać się będą sytuacje, gdy uczestnik np. III roku studiów nie uzyskał jeszcze zaliczenia wszystkich zajęć na studiach, lecz przystąpił do obrony i ją pozytywnie sfinalizował, uzyskując kwalifikacje na poziomie 8 Polskiej Ramy Kwalifikacji, potwierdzone dyplomem doktorskim. To sprawia, iż pozbawione jest praktycznej doniosłości – z wyjątkiem celów stypendialnych – uzyskiwanie pozytywnych ocen z przedmiotów w toku studiów, gdyż nie zostanie to odzwierciedlone na dyplomie doktorskim czy w innym dokumencie.

Kolejne rozporządzenie w sprawie studiów doktoranckich oraz stypendiów doktoranckich²⁹, obejmujące już zarówno studia prowadzone w uczelniach, jak i w jednostkach naukowych, wprowadziło możliwość uzyskania przez osobę, która nie ukończyła studiów doktoranckich, zaświadczenia o ich przebiegu (§ 13). Tym samym brak już podstawy do wydawania zaświadczeń o ukończeniu studiów doktoranckich rozpoczętych po dniu wejścia w życie tego rozporządzenia, natomiast przepis przejściowy (§ 29) stanowił: „Studia doktoranckie prowadzone w jednostkach organizacyjnych uczelni oraz w jednostkach naukowych w dniu 1 października 2011 r. prowadzi się zgodnie z dotychczasowymi przepisami do czasu ich zakończenia według programu tych studiów”. Przytoczona regulacja umożliwiła wydawanie świadectw ukończenia studiów doktoranckich przez osoby, które je rozpoczęły 1 października 2011 r. i wcześniej³⁰. Podstawę do wydawania zaświadczeń o przebiegu studiów doktoranckich – wyłącznie osobom, które ich nie ukończyły – zawierają również przepisy kolejnych rozporządzeń³¹.

Gdyby jednak przyjąć założenie, że punktem wyjścia dla tych rozważań jest niespójność terminologiczna ustawodawcy w zakresie „ukończenia” studiów pierwszego stopnia, drugiego stopnia lub jednolitych magisterskich (co w ustawie określono w sposób precyzyjny) oraz „ukończenia” studiów

doktoranckich (czego w ustawie nie określono wprost) i niespójność ta nie daje się usunąć przy zastosowaniu dyrektyw wykładni językowej, a także systemowej (na skutek zupełnie odmiennego charakteru tych studiów i sposobów ich „ukończenia”), to konieczne staje się oparcie procesu konstrukcji normy prawnej na zasadach wykładni celowościowej. Jej istota, jak podkreśla się w doktrynie, sprowadza się do odwołania się do celu regulacji prawnej, a więc do jej *ratio legis*, po to, by określić sens przepisu prawnego³². Cel omawianej regulacji, tj. art. 184 ust. 5 P.s.w., został wskazany już wyżej.

Nie bez znaczenia pozostaje także fakt, że ustawodawca przewidział stosowanie do doktorantów przepisów o pomocy materialnej dla studentów w sposób „odpowiedni”. Istotą „odpowiedniego” stosowania przepisów z innego obszaru jest (m.in.) niwelowanie różnic językowych pomiędzy dwoma obszarami, do których należy stosować określone przepisy – obszaru pierwszego, w którym przepisy są stosowane wprost, oraz obszaru drugiego, w którym stosowanie przepisów zaczerpniętych z obszaru pierwszego następuje „odpowiednio”. Gdyby bowiem potrzeby niwelowania takich różnic nie było, to ustawodawca przewidziałby po prostu „stosowanie” lub „stosowanie wprost”, nie zaś stosowanie „odpowiednio”. Odpowiedniość stosowania prawa ujmuje się w literaturze i orzecznictwie taki sposób, że jedne przepisy powinny być stosowane wprost, bez żadnych modyfikacji, a niektóre – z dostosowaniem do charakteru rozpatrywanej sprawy, jeszcze inne zaś – wcale³³.

Jeśli zatem wyrażenie „ukończenie studiów” w przypadku studiów pierwszego stopnia, drugiego stopnia lub jednolitych magisterskich nie budzi wątpliwości dzięki precyzyjnej regulacji ustawowej, natomiast takie wątpliwości językowe występują w odniesieniu do studiów doktoranckich i nie można ich usunąć przy użyciu dyrektyw wykładni językowej i systemowej, to w procesie „odpowiedniego” stosowania prawa należy nadać sformułowaniu „ukończenie studiów doktoranckich” takie znaczenie, które będzie możliwie najbliższe celowi, jaki przyświecał ustawodawcy przy uchwalaniu art. 184 ust. 5 i art. 199 ust. 4 P.s.w. Chodzi zatem o skonstruowanie bliźniaczej (z celowościowego punktu widzenia) normy prawnej – mimo rozbieżności językowych i odmiennego obszaru regulacji, nie zaś o dokonywanie takiej wykładni, która mimo wymogu „odpowiedniego” stosowania przepisów z innego obszaru toleruje powstawanie luk rażąco

sprzecznych z intencją ustawodawcy, a bazujących wyłącznie na zasadach wykładni językowej. W oparciu o te założenia przez „ukończenie studiów doktoranckich” na gruncie normy prawnej zrekonstruowanej z art. 184 ust. 5 w związku z art. 199 ust. 4 P.s.w. należałoby rozumieć posiadanie stopnia naukowego doktora, czyli osiągnięcie celu, do którego w swym założeniu ma prowadzić realizacja programu studiów doktoranckich. Nie jest to bowiem pojęcie, którego znaczenie jest rozstrzygalne na gruncie wykładni językowej, ale takie jego rozumienie jest bezsprzecznie zbieżne z intencjami ustawodawcy oraz – jak się wydaje – prawidłowe w świetle zasad „odpowiedniego” stosowania przepisów z innego obszaru. W takim ujęciu omawianego problemu posiadanie stopnia naukowego doktora jest przesłanką uniemożliwiającą pobieranie świadczeń, o których mowa w art. 199 ust. 1 P.s.w., bez względu na tryb uzyskania tego stopnia.

KONSTITUCYJNE WYMOGI TWORZENIA SYSTEMÓW STYPENDIALNYCH I ICH WPŁYW NA WYKŁADNIĘ PRZEPISÓW DOTYCZĄCYCH STYPENDIÓW

Dla oceny możliwości pobierania stypendiów przez osobę posiadającą stopień naukowy znaczenie mają również uregulowania konstytucyjne. Ustrojodawca w art. 70 ust. 4 Konstytucji RP przewidział, że celem tworzenia i wspierania przez władze publiczne systemów indywidualnej pomocy finansowej i organizacyjnej dla uczniów i studentów jest zapewnienie powszechnego i równego dostępu do wykształcenia. Nie wyklucza to oczywiście tworzenia przez organy państwa systemów stypendialnych, które będą realizować inny cel niż tylko zapewnienie powszechnego i równego dostępu do wykształcenia (np. finansowe nagradzanie studentów posiadających wybitne osiągnięcia na najwyższym poziomie³⁴), jednakże z całą pewnością należy wykluczyć możliwość takiego ukształtowania systemów stypendialnych, zasad przyznawania stypendiów oraz wykładni przepisów z tego obszaru, które w sposób oczywisty będą sprzeczne z celem określonym w art. 70 ust. 4 Konstytucji RP, albo będą utrudniać realizację zasady zawartej w tym przepisie. Tymczasem założenie, że osoba posiadająca stopień naukowy może otrzymywać świadczenia przewidziane dla doktorantów – co zwykle odbywa się kosztem kogoś, kto stopnia dok-

tora jeszcze nie posiada i odbywa studia doktoranckie w celu uzyskania tego stopnia, zaś w rankingu stypendialnym będzie pierwszy „pod kreską” – oznaczałoby takie właśnie zachwianie równości, a dokładniej – celu, dla którego państwo przyznaje określone stypendia uczestnikom studiów doktoranckich. Z treścią art. 70 ust. 4 Konstytucji RP nie daje się pogodzić pobieranie przez osobę posiadającą już stopień naukowy stypendiów, których celem jest przecież umożliwienie lub finansowo-organizacyjne ułatwienie uzyskania takich uprawnień przez osoby ich nieposiadające. W takim stanie faktycznym stypendium przestaje być bowiem instrumentem ułatwiającym uzyskanie stosownych kwalifikacji (a zatem instrumentem zapewniającym równy dostęp do wykształcenia), a staje się *de facto* wynagrodzeniem z tytułu posiadania formalnoprawnego statusu doktoranta. Należy więc dokonywać takiej wykładni przepisów dotyczących zasad przyznawania stypendiów, której wynik nie tylko nie będzie w oczywisty sposób sprzeczny z normami konstytucyjnymi, ale wręcz będzie te normy urzeczywistniał, rozwijając postanowienia Konstytucji w przepisach ustaw zwykłych i aktów wykonawczych.

Jak już wcześniej sygnalizowano, powyższe zagadnienia mają znaczenie przede wszystkim w przypadku stypendium doktoranckiego oraz zwiększenia stypendium doktoranckiego z dotacji projakościowej. Ustawodawca nie przewidział bowiem odpowiedniego stosowania do nich przepisów o pomocy materialnej dla studentów. Świadczenia te są uregulowane odpowiednio w art. 200 i art. 200a ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Z kolei przepis art. 199 ust. 4 P.s.w. wyraźnie stanowi, że odpowiednie stosowanie m.in. art. 184 ust. 5 odnosi się do świadczeń wymienionych w art. 199 ust. 1 P.s.w., a zatem: stypendium socjalnego, zapomogi, stypendium dla najlepszych doktorantów, stypendium specjalnego dla osób niepełnosprawnych oraz stypendium ministra za wybitne osiągnięcia. *Prima facie*, w oparciu o zasady wykładni językowej, można byłoby zatem uznać, że doktorant posiadający stopień naukowy może otrzymywać te świadczenia, skoro kwestia ta nie budzi żadnych wątpliwości w toku dokonywania wykładni językowej. Wydaje się jednak, że zarysowane wyżej uwarunkowania konstytucyjne wykluczają taką możliwość jako wprost sprzeczną z celem, dla którego tworzone są systemy pomocy finansowej w sferze szkolnictwa wyższego.

SYSTEMOWE UWARUNKOWANIA WPŁYWU ŚWIADCZEŃ NA POKONYWANIE KOLEJNYCH ETAPÓW EDUKACYJNYCH

Trzeba również podkreślić, że przyjęcie założenia, zgodnie z którym osobie posiadającej stopień naukowy przysługują świadczenia przewidziane dla doktorantów, jeśli tylko uzyskała ona stopień poza studiami doktoranckimi (nie ukończyła studiów doktoranckich), mogłoby prowadzić do wniosku, iż uzyskanie stopnia doktora poza studiami doktoranckimi w rzeczywistości staje się furtką, która umożliwi nieograniczone czasowo pobieranie stypendiów przewidzianych dla doktorantów przez osoby, które uzyskały stopień naukowy poza studiami doktoranckimi, ale po uzyskaniu tego stopnia podejmują studia doktoranckie. Nie trzeba udowadniać, że upowszechnienie się takiego poglądu mogłoby doprowadzić do patologicznej sytuacji, kiedy to na wielu polskich uczelniach stypendia przewidziane dla doktorantów będą pobierać osoby posiadające już stopień naukowy³⁵. Taka wykładnia przepisów jest nie tylko obejściem normy skonstruowanej na podstawie art. 184 ust. 5 w związku z art. 199 ust. 4 P.s.w., ale stanowi także oczywiste zaprzeczenie celu, jaki przyświecał ustawodawcy, oraz nadużycie prawa. Byłby to również mechanizm skłaniający jednostki do uzyskiwania stopnia bez odbywania studiów doktoranckich.

Należy ponadto wskazać, że przyjęcie takiej koncepcji oznaczałoby także – na zasadzie analogii – konieczność uznania, że podobna zależność musi występować na etapie studiów w związku z istnieniem tzw. „Diamentowego Grantu”. Zgodnie z art. 13a ust. 1 u.s.n. w szczególnych przypadkach, uzasadnionych najwyższą jakością osiągnięć naukowych, stopień doktora można nadać osobie będącej:

- 1) studentem, który ukończył trzeci rok jednolitych studiów magisterskich albo
- 2) absolwentem studiów pierwszego stopnia, który posiada tytuł zawodowy licencjata, inżyniera lub równorzędny

– i beneficjentem programu „Diamentowy Grant” ustanowionego przez ministra właściwego do spraw nauki oraz ta spełniła³⁶ warunki określone w art. 12 ust. 1 pkt 2–4 i ust. 2 oraz art. 13. Ponadto zgodnie z ust. 2 tego artykułu beneficjent programu „Diamentowy Grant” po nadaniu mu stopnia doktora nabywa uprawnienia równoważne z uprawnieniami wynikającymi z odbycia studiów wyższych kończących się uzyskaniem kwalifikacji drugiego stopnia. Tym samym należałoby zatem uznać, że osoba będąca beneficjentem „Dia-

mentowego Grantu” i odbywająca jednolite studia magisterskie, której nadano stopień doktora w trybie art. 13a ustawy o stopniach naukowych, i tytule naukowym, i która z mocy prawa uzyskała uprawnienia drugiego stopnia – w sposób przecież inny niż „ukończenie studiów”, o którym mowa w art. 167 ust. 2 P.s.w. – zachowuje nieograniczoną czasowo możliwość pobierania stypendiów przewidzianych zarówno dla studentów, jak i dla doktorantów. Uzyskała bowiem uprawnienia drugiego stopnia poza studiami drugiego stopnia lub studiami jednolitymi magisterskimi (nie „ukończyła” ich) oraz uzyskała stopień doktora poza studiami doktoranckimi, co uprawniałoby ją do pobierania wszystkich stypendiów, jeżeli tylko formalnie będzie miała status studenta i doktoranta. Również taka wykładnia przepisów nie daje się pogodzić z *ratio legis* omawianych tu przepisów, jak i z zasadami rangi konstytucyjnej dotyczącymi m.in. równego dostępu do wykształcenia jako celu tworzenia systemów pomocy stypendialnej.

PODSUMOWANIE

Problemy interpretacyjne przedstawione w niniejszym artykule wskazują na potrzebę zapewnienia większej jednoznaczności przepisów prawa ze sfery nauki i szkolnictwa wyższego, a ponadto takiego ich kształtowania, aby pozostawały one w zgodzie z normami rangi konstytucyjnej. Ten postulat *de lege ferenda* przybiera na sile zwłaszcza w aktualnych uwarunkowaniach politycznych – w chwili oddawania niniejszego artykułu do druku rozpoczyna się parlamentarny etap prac nad nową ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce³⁷. Chociaż na skutek planowanego nowego, znacznie prostszego, modelu stypendiów przewidzianych dla doktorantów w tzw. szkołach doktorskich problemy zasygnalizowane w niniejszym artykule w większości zostają rozwiązane w odniesieniu do tych doktorantów, którzy rozpoczną kształcenie od dnia 1 października 2019 r., to jednak projekt przewiduje wiele innych konstrukcji prawnych, które – z punktu widzenia zaprezentowanych w tym artykule kryteriów i zasad dokonywania oceny prawidłowości legislacji – budzą poważne wątpliwości.

Wydaje się zatem, że wciąż aktualny pozostaje sygnalizowany niekiedy w literaturze problem niskiej jakości regulacji prawnych w sferze szeroko rozumianej edukacji³⁸, który – nad czym Autorzy szczególnie ubolewają – nierzadko wpływa na jakość samego kształcenia.

Literatura

- Błachnio-Parzych, A. (2003). *Przepisy odsyłające systemowo (Wybrane zagadnienia)*, „Państwo i Prawo” t. 57, nr 1 (683), s. 43–54. ISSN 0031-0980.
- Dańczak, P. (2015). *Decyzja administracyjna w indywidualnych sprawach studentów i doktorantów*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer. ISBN 9788326434105.
- Dąbrowski, K. (2015). *Komentarz do art. 184*. W: M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym po nowelizacji. Komentarz praktyczny*, Warszawa: Wydawnictwo Difin. ISBN 9788379307371.
- Gizbert-Studnicki, T. (1985). *Wykładnia celowościowa*, „Studia Prawnicze” nr 3–4 (85–86), s. 51–70. ISSN 0039-3312.
- Hauser, M. (2003). *Przepisy odsyłające*, „Przegląd Legislacyjny. Biuletyn Rady Legislacyjnej” t. 10, nr 4 (38), s. 75–92. ISSN 1426-6989.
- Hauser, M. (2005). *Odpowiednie stosowanie przepisów prawa – uwagi porządkujące*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” nr 2724, „Przegląd Prawa i Administracji” t. 65, s. 151–168. ISSN 0137-1134.
- Izdebski, H., Zieliński, J. (2011). *Prawo o szkolnictwie wyższym. Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym. Komentarz do nowelizacji*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer. ISBN 9788326415708.
- Izdebski, H., Zieliński, J.M. (2015). *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer. ISBN 9788326480485.
- Jakubowski, A. (2014). *Konsekwencje zasad państwa prawnego dla prawotwórstwa w sferze edukacji*, „Przegląd Sejmowy” t. 22, nr 5 (124), s. 202–217. ISSN 1230-5502.
- Jarosz-Żukowska, S., Żukowski, Ł. (2014). *Prawo do nauki i jego gwarancje*. W: M. Jabłoński (red.), *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, Wrocław: E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, „Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, e-Monografie” nr 45, s. 631–658. ISBN 9788361370741.
- Kurzyna-Chmiel, D. (2012). *Z rozważań nad jakością w oświacie*. W: D.R. Kijowski, A. Miruć, A. Suławko-Karetko (red.), *Jakość prawa administracyjnego*; D.R. Kijowski, P.J. Suwaj, *Kryzys prawa administracyjnego?*, t. 1, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer, s. 471–493. ISBN 9788326438462.
- Małecki, M., Mamak, K. (2014). *Kryteria oceny dorobku doktorantów*, „Państwo i Prawo” t. 69, nr 11 (825), s. 92–106. ISSN 0031-0980.
- Musiała, A. (2015). *Komentarz do art. 200*. W: K.M. Baran (red.), *Akademickie prawo pracy. Komentarz do art. 107–158 oraz 196–201a i 226 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer. ISBN 9788326492488.

- Nowacki, J. (1964). „*Odpowiednie*” stosowanie przepisów prawa, „Państwo i Prawo” t. 19, nr 3 (217), s. 367–376. ISSN 0031-0980; [przedruk w:] J. Nowacki (2003), *Studia z teorii prawa*, Kraków: Kantor Wydawniczy Zakamycze, s. 451–460, ISBN 9788373332447.
- Nowacki, J. (1966). *Analogia legis*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. 135–162.
- Raszewska-Skałeczka R. (2007). *Statut i regulamin zakładu administracyjnego jako źródła prawa*, Wrocław: Wydawnictwo Kolonia. ISBN 9788360631010.
- Sitek, B. (2011). *Misja szkolnictwa wyższego w kształtowaniu przedsiębiorczości akademickiej z perspektywy najnowszych zmian w Prawie o szkolnictwie wyższym*, „Journal of Modern Science” 2/9, s. 7–21. ISSN 1734-2031.
- Sitek, B., Polaczuk, P. (2012). *Reforma szkolnictwa wyższego. Kształcenie prawników w Polsce na tle doświadczeń innych państw europejskich*, „Forum Prawnicze” nr 5 (13), s. 8–16, ISSN 2081-688X.
- Wróblewski, J. (1964). *Przepisy odsyłające*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Seria 1. Nauki Humanistyczno-Społeczne” z. 35, s. 3–22. ISSN 0076-0358.

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst pierwotny: Dz.U. Nr 65, poz. 595 ze zm.; ostatni tekst jednolity: Dz.U. z 2017 r., poz. 1789 – u.s.n.).
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (tekst jednolity: Dz.U. z 2017 r. poz. 2183 ze zm. – P.s.w.).
- Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 84, poz. 455; zm. Dz.U. Nr 112, poz. 654, z 2012 r., poz. 1254).
- Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. z 2016 r. poz. 64).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 25 maja 2005 r. w sprawie warunków i trybu organizowania, prowadzenia i odbywania studiów doktoranckich oraz przyznawania i zwrotu stypendiów doktoranckich (Dz.U. Nr 115, poz. 964).

- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 grudnia 2006 r. w sprawie studiów doktoranckich prowadzonych przez placówki naukowe (Dz.U. z 2007 r. Nr 1, poz. 2).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 grudnia 2006 r. w sprawie studiów doktoranckich prowadzonych przez jednostki organizacyjne uczelni (Dz.U. z 2007 r. Nr 1, poz. 3; zm. Dz.U. z 2009 r. Nr 30, poz. 194).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie studiów doktoranckich oraz stypendiów doktoranckich (Dz.U. Nr 225, poz. 1231).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 grudnia 2013 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (Dz.U. poz. 1581).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 24 października 2014 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (Dz.U. poz. 1480).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 lipca 2015 r. w sprawie stypendiów ministra za wybitne osiągnięcia przyznawanych doktorantom (Dz.U. poz. 1051).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (Dz.U. poz. 558).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 10 lutego 2017 r. w sprawie kształcenia na studiach doktoranckich w uczelniach i jednostkach naukowych (Dz.U. poz. 256).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (Dz.U. poz. 1696).

Orzecznictwo

- Wyrok TK z dnia 5 listopada 2013 r., sygn. akt K 40/12, OTK-A 2013, Nr 8, poz. 120.
- Wyrok TK z dnia 5 czerwca 2014 r., sygn. akt K 35/11, OTK-A 2014, Nr 6, poz. 61.
- Wyrok NSA z dnia 30 czerwca 2009 r., sygn. akt I OSK 1530/08, LEX nr 563284.
- Wyrok NSA z dnia 31 października 2012 r., sygn. akt I OSK 1724/12, LEX nr 1233167.
- Wyrok NSA z dnia 4 listopada 2015 r., sygn. akt I OSK 1350/15, LEX nr 2094042.
- Wyrok WSA w Warszawie z dnia 2 października 2012 r., sygn. akt II SA/Wa 956/12, LEX nr 1249163.
- Wyrok WSA w Warszawie z dnia 26 października 2017 r., sygn. akt VIII SA/Wa 273/17, LEX nr 2400053.

Źródła internetowe

Opinia Zespołu Prawnego Rzecznika Praw Doktoranta w przedmiocie dopuszczalności odebrania stypendium doktoranckiego doktorantom zatrudnionym przez uczelnię, <https://tinyurl.com/Opinia-KRD> (dostęp: 1.06.2018).

Odpowiedź z dnia 19 kwietnia 2012 r. podsekretarza stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego – z upoważnienia ministra – na interpelację nr 3354 w sprawie świadectw ukończenia studiów doktoranckich, <https://tinyurl.com/Sejm7Interpelacja3354> (dostęp: 1.06.2018).

Projekt ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym przedstawiony przez Prezydenta RP – druk sejmowy nr IV/2720, <https://tinyurl.com/Sejm4Druk2720> (dostęp: 1.06.2018).

Przebieg procesu legislacyjnego ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, <https://tinyurl.com/Sejm4Proces2720> (dostęp: 1.06.2018).

Rządowy projekt ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (wersja z dnia 5 kwietnia 2018 r.), druk sejmowy nr VIII/2446, <https://tinyurl.com/Sejm8-Druk2446> (dostęp: 1.06.2018).

Endnotes

¹ Zob. np. M. Małecki, K. Mamak, *Kryteria oceny dorobku doktorantów*, „Państwo i Prawo” 2014, nr 11, zwłaszcza s. 105; H. Izdebski, J. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym. Komentarz do nowelizacji*, Warszawa 2011, s. 378.

² W literaturze zwrócono uwagę, że w poszukiwaniu oszczędności dokonuje się „racjonalizacji alokacji środków finansowych przeznaczonych na szkolnictwo wyższe przy jednoczesnym obniżeniu finansowania nauki” – B. Sitek, *Misja szkolnictwa wyższego w kształtowaniu przedsiębiorczości akademickiej z perspektywy najnowszych zmian w Prawie o szkolnictwie wyższym*, „Journal of Modern Science” 2011, z. 2 (9), s. 11.

³ Tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r. poz. 2183 ze zm.; dalej: P.s.w.

⁴ W rezultacie wdrożenia P.s.w. powstała w Polsce trwająca nadal „atmosfera nieustających reform podsycana szeroką dyskusją polityczną, medialną i środowiskową o pożądanym kierunku tych zmian” (B. Sitek, P. Polaczuk, *Reforma szkolnictwa wyższego. Kształcenie prawników w Polsce na tle doświadczeń innych państw europejskich*, „Forum Prawnicze” 2012, nr 5 (13), s. 9). W chwili oddawania niniejszego tekstu do publikacji trwa proces legislacyjny kolejnej ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

- ⁵ Regulacja prawna mająca ograniczać liczbę studiowanych przez tę samą osobę kierunków na nieodpłatnych studiach stacjonarnych, polegająca na przyznaniu określonej puli punktów ECTS, pomniejszanej za odbyte zajęcia ponad określoną liczbę zajęć, której przekroczenie skutkowało odpłatnością, została przewidziana w art. 99 ust. 1 pkt 1a i 1b oraz ust. 1b, a także art. 170a P.s.w. – dodanymi ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 84, poz. 455 ze zm.), lecz została uznana za niezgodną z art. 70 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP oraz zasadą poprawnej legislacji wywodzoną z art. 2 Konstytucji (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 czerwca 2014 r., sygn. akt K 35/11, OTK-A 2014, Nr 6, poz. 61). Nie odnosiła się ona bezpośrednio do studiów doktoranckich, a jedynie do studiów pierwszego i drugiego stopnia.
- ⁶ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (Dz.U. poz. 558).
- ⁷ Por. A. Musiała, *Komentarz do art. 200*. W: K.M. Baran (red.), *Akademickie prawo pracy. Komentarz do art. 107–158 oraz 196–201a i 226 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*, Warszawa 2015, s. 380.
- ⁸ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 lipca 2015 r. w sprawie stypendiów ministra za wybitne osiągnięcia przyznawanych doktorantom (Dz.U. poz. 1051).
- ⁹ Zob. np. wyrok NSA z dnia 4 listopada 2015 r., sygn. akt I OSK 1350/15, LEX nr 2094042; wyrok WSA w Warszawie z dnia 26 października 2017 r., sygn. akt VIII SA/Wa 273/17, LEX nr 2400053.
- ¹⁰ Zob. P. Dańczak, *Decyzja administracyjna w indywidualnych sprawach studentów i doktorantów*, Warszawa 2015, s. 36–37; R. Raszewska-Skałicka, *Statut i regulamin zakładu administracyjnego jako źródła prawa*, Wrocław 2007, passim.
- ¹¹ W odniesieniu do regulaminów dotyczących doktorantów – zob. np. art. 200a ust. 1 zd. ostatnie P.s.w., który zawiera delegację.
- ¹² Por. A. Jakubowski, *Konsekwencje zasad państwa prawnego dla prawotwórstwa w sferze edukacji*, „Przegląd Sejmowy” 2014, nr 5 (124), s. 202–217.
- ¹³ Por. np. opinię Zespołu Prawnego Rzecznika Praw Doktoranta w przedmiocie dopuszczalności odebrania stypendium doktoranckiego doktorantom zatrudnionym przez uczelnię. <https://tinyurl.com/Opinia-KRD> (dostęp: 1.06.2018).

- ¹⁴ Druk sejmowy nr IV/2720 – <https://tinyurl.com/Sejm4Druk2720> (dostęp: 1.06.2018).
- ¹⁵ <https://tinyurl.com/Sejm4Proces2720> (dostęp: 1.06.2018).
- ¹⁶ OTK-A 2013, Nr 8, poz. 120.
- ¹⁷ Właściwsze byłoby użycie słowa „innym” albo „kolejnym”, na co trafnie zwraca uwagę P. Dańczak, *Decyzja...*, s. 241.
- ¹⁸ Zob. też wyrok WSA w Warszawie z dnia 2 października 2012 r., sygn. akt II SA/Wa 956/12, LEX nr 1249163 i wyrok NSA z dnia 31 października 2012 r., sygn. akt I OSK 1724/12, LEX nr 1233167, w których odwołano się do wykładni teleologicznej art. 184 ust. 5 P.s.w.
- ¹⁹ K. Dąbrowski. W: M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym po nowelizacji. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2015, s. 257; por. H. Izdebski, J.M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 531.
- ²⁰ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 10 lutego 2017 r. w sprawie kształcenia na studiach doktoranckich w uczelniach i jednostkach naukowych (Dz.U. poz. 256).
- ²¹ Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. z 2016 r. poz. 64).
- ²² Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst pierwotny: Dz.U. Nr 65, poz. 595 ze zm.; ostatni tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r., poz. 1789); dalej: u.s.n.
- ²³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 25 maja 2005 r. w sprawie warunków i trybu organizowania, prowadzenia i odbywania studiów doktoranckich oraz przyznawania i zwrotu stypendiów doktoranckich (Dz.U. Nr 115, poz. 964).
- ²⁴ Nowa treść rozdziału 6 u.s.n. nadana przez art. 251 pkt 12 P.s.w.
- ²⁵ Dz.U. Nr 164, poz. 1365 ze zm.
- ²⁶ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 grudnia 2006 r. w sprawie studiów doktoranckich prowadzonych przez placówki naukowe (Dz.U. z 2007 r. Nr 1, poz. 2) – weszło w życie z dniem 13 stycznia 2007 r.
- ²⁷ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 grudnia 2006 r. w sprawie studiów doktoranckich prowadzonych przez jednostki organizacyjne uczelni (Dz.U. z 2007 r. Nr 1, poz. 3; zm. Dz.U. z 2009 r. Nr 30, poz. 194) – weszło w życie z dniem 13 stycznia 2007 r.

- ²⁸ Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 84, poz. 455; zm. Dz.U. Nr 112, poz. 654, z 2012 r., poz. 1254).
- ²⁹ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie studiów doktoranckich oraz stypendiów doktoranckich (Dz.U. Nr 225, poz. 1231) – weszło w życie z dniem 4 listopada 2011 r.
- ³⁰ Por. odpowiedź z dnia 19 kwietnia 2012 r. podsekretarza stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego – z upoważnienia ministra – na interpelację nr 3354 w sprawie świadectw ukończenia studiów doktoranckich. <https://tinyurl.com/Sejm7Interpelacja3354> (dostęp: 1.06.2018).
- ³¹ Zob. § 9 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 grudnia 2013 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (Dz.U. poz. 1581); § 10 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 24 października 2014 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (Dz.U. poz. 1480); § 11 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (Dz.U. poz. 558); § 11 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (Dz.U. poz. 1696).
- ³² T. Gizbert-Studnicki, *Wykładnia celowościowa*, „Studia Prawnicze” 1985, nr 3–4, s. 52.
- ³³ J. Nowacki, „Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa, „Państwo i Prawo” 1964, z. 3, s. 367–376; [przedruk w:] J. Nowacki, *Studia z teorii prawa*, Kraków 2003, s. 451–460; J. Nowacki, *Analogia legis*, Warszawa 1966, s. 135–162; J. Wróblewski, *Przepisy odsyłające*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Seria 1. Nauki Humanistyczno-Społeczne” z. 35, Łódź 1964, s. 3–22; A. Błachnio-Parzych, *Przepisy odsyłające systemowo (Wybrane zagadnienia)*, „Państwo i Prawo” 2003, z. 1, s. 43–54; M. Hauser, *Odpowiednie stosowanie przepisów prawa – uwagi porządkujące*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” nr 2724, „Przegląd Prawa i Administracji” t. 65, Wrocław 2005, s. 151–168; M. Hauser, *Przepisy odsyłające*, „Przegląd Legislacyjny” 2003, nr 4, s. 75–92; wyrok NSA z dnia 30 czerwca 2009 r., sygn. akt I OSK 1530/08, LEX nr 563284.
- ³⁴ Por. odpowiednio S. Jarosz-Żukowska, Ł. Żukowski, *Prawo do nauki i jego gwarancje*. W: M. Jabłoński (red.), *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, Wrocław 2014, „Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, e-Monografie” nr 45, s. 631–658.

- ³⁵ Na taką ewentualność wskazywali M. Małecki i K. Mamak, *Kryteria oceny...*, s. 95.
- ³⁶ Oczywista omyłka językowa w treści ustawy. Powinno być: „spełniającej”.
- ³⁷ Rządowy projekt ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (wersja z dnia 5 kwietnia 2018 r.), druk sejmowy nr VIII/2446. <https://tinyurl.com/Sejm8-Druk2446> (dostęp: 1.06.2018).
- ³⁸ Zob. np. D. Kurzyna-Chmiel, *Z rozważań nad jakością w oświacie*. W: D.R. Kijowski, A. Miruć, A. Suławko-Karetko (red.), *Jakość prawa administracyjnego*, Warszawa 2012, s. 471–493.